

Bruce Chatwin

UTZ

Roman

2. BASKI
ÇEVİRİ: ÇİĞDEM ERKAL

♥ can
modern

BRUCE CHATWIN

UTZ

Can Modern

Utz, Bruce Chatwin

İngilizce aslından çeviren: Çiğdem Erkal

Utz

İlk baskı: Jonathan Cape,1988

Bu çeviride kaynak alınan baskı: Vintage, 2017

© 1988, Bruce Chatwin

© 1991, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin hakları AnatoliaLit Telif ve Tercümanlık Hiz. Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1991

2. basım: Ocak 2024, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Seçkin Selvi

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi A Blok No: 3/1 Z. Kat

Avcılar-İstanbul

Sertifika No: 44451

ISBN 978-975-07-6282-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

BRUCE CHATWIN
UTZ

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Çiğdem Erkal

♥can

BRUCE CHATWIN, 1940'ta Sheffield, İngiltere'de doğdu. Malborough Koleji'nde eğitim gördü. 1966'da Londra'daki müzayede firması Sotheby's'de empresyonist sanat direktörü olarak gelecek vaat eden kariyerini Edinburgh Üniversitesi'nde Arkeoloji okumak için bıraktı. 1973'ten itibaren bir süre *The Sunday Times* için seyahat muhabirliği yaptı, 1976'da Güney Arjantin ve Şili'nin Patagonya bölgesine seyahat etmek üzere oradaki işinden ayrıldı. İlk kitabı *Patagonya'da*'yla (1977) gezi yazarı olarak tanınmaya başladı fakat o kendisini sıra dışı öyküleri gün ışığına çıkarmakla ilgilenen bir hikâye anlatıcısı olarak tanımladı. *On the Black Hill* (Kara Tepede, 1982) romanıyla James Tait Black Memorial Ödülü'nü kazandı, *Utz*'la (1988) Booker Ödülü'nün kısa listesine kaldı. *The Times*, 2008'de Chatwin'i "1945'ten Bu Yana En Büyük 50 İngiliz Yazar" listesinde 46. sırada göstermiştir. 1989'da Fransa'da öldü.

ÇİĞDEM ERKAL, 1963'te Aydın'da doğdu. Ege Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. J.R.R. Tolkien, Ursula K. Le Guin gibi yazarların eserlerini dilimize kazandırdı. Ayrıca *Uçan Mabet* ve *Kurtbağrı* adında iki roman yazdı.

Diana Phipps'e

1974 yılının Mart ayının 7'sinde, tan ağarmadan yarım saat kadar önce Kaspar Joachim Utz, Prag'daki Eski Yahudi Mezarlığı'na nazır, Široká Caddesi, No. 5 adresli apartman dairesinde zaten uzun zamandır beklenmekte olan ikinci bir krizle hayata gözlerini yumdu.

Üç gün sonra, saat 07.45'te arkadaşı Dr. Václav Orlík, St. Sigismund Kilisesi'nin önünde durmuş cenaze arabasını beklerken yedi adet pembe karanfili elinde sıkı sıkı tutuyordu; aslında parası yeter de çiçekçiden on pembe karanfil alabilir diye ummuştu. Takdirle baharın ilk belirtilerini fark etti. Caddenin karşısındaki bahçelerden birinde cüce kargalar gagalarında çalı çırpıyla ihlammur ağaçlarının tepesinde daireler çiziyordu; evlerin ki-remitli çatularından da ara sıra minicik bir çığ kayıp düşüyordu.

Orlík beklerken yanına, kır saçları trençkotunun yakasından aşağı doğru inen bir adam yaklaştı.

“Orgu siz mi çalıyorsunuz?” diye sordu adam nezleli bir sesle.

“Korkarım hayır,” dedi Orlík.

“Ben de,” dedi adam ve yan sokaklardan birine doğru uzaklaştı.

Saat 07.57’de aynı adam muazzam barok kapıların sürgüsünü kilisenin içinden açtı. Orlık’i başıyla bile selamlamadan orgun durduğu platforma çıkıp altın varaklı ahşap koro bölmesinin ve trompet çalan meleklerin ortasına yerleşti, bir gün önce öğrenmiş olduğu iki tannan akorttan oluşan cenaze marşını çalmaya başladı: Bunu da hademenin kendi yerine geçebileceğini fark eden ve sabahın bu saatinde yataktan kıpırdayıp da çıkmayacak kadar üşengeç olan orgcudan öğrenmişti.

Saat 08.00’de cenaze arabası –bir Tatra 603– merdivenlerin önüne yanaştı: Halkın dikkatini yozlaşmış Hıristiyan törenlerinden uzaklaştırmak isteyen otoriteler, bütün vaftiz, düğün ve cenaze törenlerinin en geç saat 08.30’da bitmesini karara bağlamıştı. Tabut taşıyıcılarından üçü arabadan inip arka kapıyı açmak için birbirlerine yardım ettiler.

Utz kendi cenazesini kılı kırk yaran bir özenle planlamıştı. Meşe tabutun üzerini kaplayan beyaz karanfillerden bir örtü vardı – gerçi en üste konmuş, Bolşevik görgüsüzlüğünün bir eseri olan çelengi tahmin edememişti: Yani kırmızı Noel çiçekleri, kırmızı glayöl, kırmızı saten kurdele ve parlak defneyapraklarından meydana gelen o şerit. Bir kartta Rudolfine Müzesi müdürü ve personelinden başsağlığı temennileri yazıyordu (kime?).

Orlık de kendi mütevazı katkısını sundu.

İkinci bir Tatra, kalan tabut taşıyıcılarını getirdi. Ön tarafta şoförün yanına sıkışmışlardı; öte yandan arka koltukta siyah peçesi gözyaşlarından sıırıslam olmuş siyahlar içinde bir kadın tek başına oturuyordu. Adamlardan hiçbiri kadına yardım etme teşebbüsünde bulunmadıklarından kadın iterek kapıyı açtı, kederden titrer bir halde neredeyse çamurlu parke taşları üzerine düşüyordu.

Nasırlarındaki baskıyı rahatlatmak için ayakkabılarının yanları patlayıp açılmıştı.

Utz'un sadık hizmetkârı Marta'yı hatırlayan Orlik ona yardım etmek için ileri atıldı – kendini adamın omuzuna bırakan kadın, Orlik'in kendisini yönlendirmesine müsaade etti. Adam, kadının kahverengi suni deri çantasını taşımaya yeltenince ise çantayı adamın ellerinden çekip aldı.

Taşıyıcılar –ki bunlar gündüzleri cenaze işleri de yapan lastik fabrikasının gece vardiyasındaki işçilerdi– tabutu omuzlamışlar kilisenin sıraları arasındaki ana koridora doğru ilerliyorlardı: Orlik'e resmi geçitteki askerelemlerin adımlarını hatırlatan bir müzik refakatinde.

Altara giden yolun yarısına varmışlardı ki temizlikçi kadınla karşılaştılar; su, sabun ve yer fırçaları ile Rožmberk sülalesinin değişik renkli mermerlerle yere kakılmış armasını fırçalıyordu.

Başı çeken taşıyıcı son derece kibar bir şekilde tabutun geçmesi için kadından yana çekilmesini rica etti. Kadın somurtarak fırçalamaya devam etti.

Taşıyıcıların vaiz kürsüsünü geçmek için, sıralar arasında sola dönüp, sonra sağa doğru yan koridora girip, sonra bir kere daha sağa dönmekten başka çaresi kalmamıştı. Sonunda altarın yanına vardılar; çüppesi Komünyon Ayini'ndeki şaraptan lekelenmiş, tırnaklarını yemekte olan gençten bir rahip duruyordu altarın önünde.

Bir hürmet gösterisiyle tabutu yerine bıraktılar. Sonra, yegâne matemli olarak Orlik ile sadık Marta'yı orada bırakıp caddenin ilerisindeki fırından gelen sıcak ekmeğin kokusuna kapılarak kahvaltı yapmak için dışarı çıktılar.

Rahip tören için çabuk çabuk bir şeyler geveledi; zaman zaman gözlerini Kutsal Yüceler freskine kaldırıyordu. Ölü adamın ruhuna yaptığı övgüler bittikten sonra taşıyıcıların tenezzül edip de saat 08.26'da dönmesi için on dakika beklemek zorunda kaldılar.

Karların eridiği mezarlıkta, kalın şayak bir palto giymesine rağmen rahip bir titreme nöbetine tutuldu. Tabut toprağa daha yeni indirilmişti ki iniltiler içindeki Marta'yı omzundan tutup beklemekte olan limuzine doğru itmeye başladı. Orlik'in Hotel Bristol'daki kahvaltı teklifini geri çevirdi. Jungmannova Caddesi'nin köşesinde şoföre durması için seslenip kapıyı arkasından çarpıp kapatarak arabadan atladı.

Bu veda kahvaltısını ayarlayan ve parasını veren Utz olmuştu. Yemek salonundan ekşi bir dezenfektan kokusu yayılıyordu. Sandalyeler masaların üzerine dizilmişti; gereğinden çok sayıda temizlikçi kadın bir gece önce Doğu Almanya ve Sovyetler'in bilgisayar uzmanları şerefine verilmiş ziyafetin dağınıklığını topluyordu. Salonun karşı ucundaki sol köşede beyaz damaskoyla örtülmüş bir masaya, her birinin önünde Tokay şarabı dolu çizgili birer kadeh bulunan yirmi kişilik sofraya hazırlanmıştı.

Utz yanlış hesaplamıştı. Hiç değilse, az da olsa paragöz kuzenlerinden bir kısmının geleceğini hesaba katmıştı, hani belki bir şeyler çıkar umuduyla. Müzeden gelecek heyeti de hesaba katmıştı: En azından porselenlerini ele geçirebilirler umuduyla da olsa gelebilirlerdi.

Bir tek Marta ile Orlik vardı gelen, yan yana oturmuşlardı; tütsülenmiş domuz budu, peynirli tava keki ve şarap ismarlamışlardı kılıksız garsona.

Masanın diğer ucunda doldurulmuş devasa bir ayı vardı; arka ayakları üzerinde doğrulmuş, ağzı açık ve patileri ileri doğru uzanmış –buraya müşterilere, ülkelerinin koruyucu abiliğini hatırlatmak için şakacı biri tarafından konulmuş bir ayı. Kaidesindeki pirinç levhada Bohemyalı bir baron tarafından Tatra veya Karpatlar'da değil de 1926 yılında Yukon'da vurulduğu yazıyordu. Bir boz ayıydı.

Bir-iki kadeh Tokay'dan sonra Marta ölmüş patronu için üzölmeyi belli ki bırakmıştı. Dördüncü kadehten sonra dudaklarını alaycı bir tebessümle bükerek avazı çıktığı kadar bağırmişti: "Ayının şerefine!.. Ayının şerefine!"

"Savaşlar, soykırımlar ve devrimler," derdi Utz sık sık, "koleksiyonculara mükemmel imkânlar sunar."

Varlıklı bir aileden gelen Alman asıllı Kaspar Joachim Utz, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Prag'a kaçan bir Meissen porseleni koleksiyoncusudur ve iki odalı dairesinde binden fazla parçadan oluşan değerli hazinesiyle ikamet etmektedir. Fakat Stalin döneminde koruyup genişlettiği koleksiyonu, rejim tarafından devlet müzelerine aktarılmak istenir. Ölümüne dek hazinesine dokunulmaması konusunda yetkililerle uzlaşan Utz, her yıl ülkeden bir kez ayrılmasına müsaade edilmesine ve her seferinde kaçıp gitmeyi düşünmesine rağmen, porselenlerini yanında götürmesine izin verilmediği için geri döner ve bu yüzden ömrünün sonuna dek hem komünist devletin hem de koleksiyonunun tutsağı olarak yaşar.

Bir yanda esrarengiz başkarakteri ve Prag'ın hafif mistik, gerçeküstü atmosferi, diğer yanda siyasi gerilimler karşısındaki bireyselliği ve sanatta güvence arayışını anlatan hikâyesiyle *Utz*, İngiliz yazar Bruce Chatwin'in en iyi eserlerinden biri.

"Chatwin hikâyesini anlatırken tek bir kelimeyi bile boşa harcamıyor. Her cümle mikroskobik bir özenle şekillendirilmiş, parlatılmış ve yerine oturtulmuş."

Daily Telegraph

#ingilizdebiyatı #sanat #koleksiyon #siyaset #soğuksavaş #tarih

